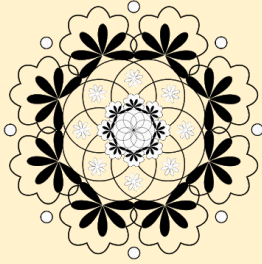

BELA VE
MUSİBETLERDE
RAHMET, HİKMET
VE ADALET
TECELLİLERİ

RİSALE-i NUR KÜLLİYATI'NDAN
BEDİÜZZAMAN SAİD NURSI

18. Söz / 2. Nokta'dan...

أَحْسَنَ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ

âyetinin bir sırrını izah eder.

Şöyle ki: Her şeyde, hattâ en çirkin görünen şeylerde, hakikî bir hüsün ciheti vardır. Evet, kâinattaki her şey, her hâdise ya bizzât güzeldir, ona hüsn-ü bizzât denilir. Veya neticeleri cihetiyle güzeldir ki, ona hüsn-ü bilgayr denilir. Bir kısım hâdiseler var ki, zahirî çirkin, müşevveştir. Fakat o zahirî perde altında gayet parlak güzellikler ve intizamlar var.

Ezcümle: Bahar mevsiminde fırtınalı yağmur, çamurlu toprak perdesi altında nihayetsiz güzel çiçek ve muntazam nebatatın tebessümleri saklanmış ve güz mevsiminin haşin tahribatı, hazîn firak perdeleri arkasında tecelliyat-ı Celaliye-i Sübhaniyenin mazharı olan kış hâdiselerinin tazyikinden ve tazibinden muhafaza etmek için nazdar çiçeklerin dostları olan nâzenin hayvancıkları vazife-i hayattan terhis etmekle beraber, o kış perdesi altında nâzenin taze güzel bir bahara yer ihzar etmektir. Fırtına, zelzele, veba gibi hâdiselerin perdeleri altında gizlenen pek çok manevî çiçeklerin inkişafı vardır. Tohumlar gibi neşv ü nemasız kalan birçok istidad çekirdekleri, zahirî çirkin görünen hâdiseler yüzünden sümbüllenip güzelleşir. Güya umum inkılablar ve

küllî tahavvüller, birer manevî yağmurdur. Fakat insan, hem zahirperest, hem hodgâm olduğundan zahire bakıp çirkinlikle hükmeder. Hodgâmlık cihetiyle yalnız kendine bakan netice ile muhakeme ederek şer olduğuna hükmeder. Hâlbuki eşyanın insana aid gayesi bir ise, Sâni'inin esmasına aid binlerdir.

Meselâ: Kudret-i Fâtıranın büyük mu'cizelerinden olan dikenli otları ve ağaçları muzır, manasız telakki eder. Hâlbuki onlar, otların ve ağaçların mücehhez kahramanlarıdır. Meselâ: Atmaca kuşu serçelere tasliti, zahiren rahmete uygun gelmez. Hâlbuki serçe kuşunun istidadı, o taslit ile inkişaf eder. Meselâ: Kar'ı, pek bâridane ve tatsız telakki ederler. Hâlbuki o bârid, tatsız perdesi altında o kadar hararetli gayeler ve öyle şeker gibi tatlı neticeler vardır ki, tarif edilmez.

15. Şua / 3. Kelime'den...

الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

dir. Bundaki hüccete gayet kısa bir işaret:

Evet, kâinatta hadsiz rahmetin mevcudiyeti ve hakikatı, aynen güneşin ziyası gibi görünür. Ve ziyanın güneşe kat'î şهادeti misillü, bu geniş rahmet dahi, perde arkasında bir Rahman-ı Rahîm'e şهادet eder. Evet, rahmetin bir

ehemmiyetli kısmı rızıktır ki, Rahman'a Rezzak manası verilir. Rızık ise, o derece zahir bir tarzda bir Rezzak-ı Rahîm'i gösterir ki; zerre kadar şuuru bulunan tasdike mecbur olur.

Meselâ: Bütün zîhayatın, hususan âcizlerin ve bilhâssa yavruların, bütün zeminde ve fezada ihtiyar ve iktidarlarının haricinde gayet hârîka bir tarzda hiçten ve mütemasil çekirdeklerden ve su katrelerinden ve toprak habbeciklerinden yetiştiriyor. Hattâ ağacın başındaki yuvada kanatsız, zayıf kuşçuklara annelerini emirber nefer gibi gezdirir, rızıklarını getirttirir. Ve aç bir arslanı yavrusuna müsahhar eder, elde ettiği bir eti yemeyip yavrusuna yedirir. Ve sair hayvanatın ve insanın yavrularına memeler musluğundan âb-ı kevser gibi hoş, mugaddi, safi, hâlis, beyaz sütleri kırmızı kan ve mülevves fışkı içinden bulaşmadan, bulandırmadan imdadlarına gönderir, vâlidelerinin şefkatlerini yardımcı verir. Ve bir nevi rızık isteyen umum ağaçlara, münasib rızıklarını onlara pek hârîka bir tarzda koşturduğu gibi, bir nevi maddî ve manevî rızık isteyen insanın duygularına; akıl, kalb, ruhlarına dahi pek geniş bir sofrâ-i erzak onlara ihsan ediliyor. Güya kâinat, gül çiçeğinin yaprakları ve mısır sünbülünün gömlekleri gibi birbiri içinde sarılı, yüzbinler ayrı ayrı, çeşit çeşit sofralardır ki; o sofralar adedince ve onlardaki taamlar ve nimetler mikdarınca diller ile ve ayrı ayrı, küllî ve cüz'î lisanlar ile bir Rahman-

ı Rezzak'ı, bir Rahîm-i Kerim'i bütün bütün kör olmayana gösterir.

Eğer denilse: "Bu dünyadaki musibetler, çirkinlikler, şerler; o ihatalı rahmete münafidir, bulandırıyor."

Elcevab: Risale-i Kader gibi Nur'un risalelerinde bu dehşetli suale tam cevap verilmiş. Onlara havale ile, kısacık bir işareti şudur: Her bir unsurun, her bir nev'in, her bir mevcudun, küllî ve cüz'î müteaddid vazifeleri ve o her bir vazifenin çok neticeleri ve meyveleri var. Ve ekseriyet-i mutlaka, maslahat ve güzel ve hayır ve rahmettirler. Ve az bir kısmı, kabiliyetsizlere ve yanlış mübaşeret edenlere veya ceza ve terbiyeye müstahak olanlara veya çok hayırları sümbül vermeye vesile olanlara rast gelir. Zahirî, cüz'î bir şer, bir çirkinlik olur; bir merhametsizlik görünür. Eğer o cüz'î şer gelmemek için rahmet tarafından o unsur ve küllî mevcud o vazifesinden men'edilse; o vakit bütün hayırlı, güzel sair neticeleri vücud bulmaz. Bir hayrın ademi şer ve bir güzelliğin bozulması çirkinlik olması itibariyle; o neticeler adedince şerler, çirkinlikler, merhametsizlikler husul bulur. Demek bir tek şer gelmemek için yüzer şerler, merhametsizlikler irtikâb edilir ki; bütün bütün hikmete, maslahata, rububiyetteki rahmete muhalif düşer. Meselâ: Kar, soğuk, ateş, yağmur gibi nevilerin yüzer hikmetleri, maslahatları içinde bazı dikkatsiz ve ihtiyatsızlar,

sû'-i ihtiyarlarıyla kendileri hakkında şer yapsa; meselâ elini ateşe soksa, ateşin hilkatinde rahmet yoktur dese; ateşin hadd ü hesaba gelmeyen hayırlı, maslahatlı, merhametli faydaları onu tekzib edip ağzına vurur.

Hem insanın hodgâm hevesatı ve süflî ve âkıbeti görmeyen hissiyatı, kâinatta cereyan eden rahmaniyet ve hakîmiyet ve rububiyet kanunlarına mikyas ve mehenk ve mizan olamaz. Kendi âyinesinin rengine göre görür. Merhametsiz siyah bir kalb; kâinatı ağlar, çirkin, zulüm ve zulümat suretinde görür. Fakat iman gözüyle baksa; yetmiş güzel hulleleri giymiş bir cennet hurisi gibi, rahmetler ve hayırlar ve hikmetlerden dikilmiş yetmiş binler güzel libasları birbiri üstüne giymiş, daima güler, rahmetle tebessüm eder bir insan-ı ekber ve ondaki insan nev'ini bir kâinat-ı suğra ve her bir insanı bir âlem-i asgar müşahede eder. Bütün ruh u canıyla

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ * مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

der.

26. Söz'den...

Eğer desen: "Kader bizi böyle bağlamış. Hürriyetimizi selbetmiştir. İnbisat ve cevalana müştak olan kalb ve ruh için kadere iman bir ağırlık, bir sıkıntı vermiyor mu?"

Elcevab: Kat'â ve aslâ!.. Sıkıntı vermediği gibi, nihayetsiz bir hiffet, bir rahatlık ve revh u reyhanı veren ve emn ü emanı temin eden bir sürur, bir nur veriyor. Çünkü insan kadere iman etmezse, küçük bir dairede cüz'î bir serbestiyet, muvakkat bir hürriyet içinde, dünya kadar ağır bir yükü, bîçare ruhun omuzunda taşımaya mecburdur. Çünkü insan bütün kâinatla alâkadardır. Nihayetsiz makasid ve metalibi var. Kudreti, iradesi, hürriyeti milyondan birisine kâfi gelmediği için, çektiği manevî sıkıntı ağırlığı, ne kadar müdhiş ve muvahhiş olduğu anlaşılır. İşte kadere iman, bütün o ağırlığı kaderin sefinesine atar, kemal-i rahat ile, ruh ve kalbin kemal-i hürriyetiyle kemalâtında serbest cvelanına meydan veriyor. Yalnız nefs-i emmarenin cüz'î hürriyetini selbeder ve firavuniyetini ve rububiyetini ve keyfemâyeşa hareketini kırar. Kadere iman o kadar lezzetli, saadetlidir ki, tarif edilmez. Yalnız şu temsil ile o lezzete ve o saadete bir işaret edeceğiz.

Şöyle ki: İki adam, bir padişahın payitahtına giderler. O padişahın mahall-i garaib olan has sarayına girerler. Biri, padişahı bilmez; o yerde gasıbane, sârikane tavattun etmek ister. Fakat o bahçe, o sarayın iktiza ettikleri idare ve tedbir ve vâridat ve makinelerini işlettirmek ve garib hayvanatın erzakını vermek gibi zahmetli külfetleri görür, mütemadiyen ızdırab çeker. O cennet gibi bahçe, başına bir cehennem gibi oluyor. Her şeye acıyor. İdare edemiyor. Teessüfle vaktini geçirir.

Sonra da, o hırsız edepsiz adam, te'dib suretiyle hapse atılır. İkinci adam, padişahı tanır, padişaha kendini misafir bilir. Bütün o bahçede, o sarayda olan işler, bir nizam-ı kanunla cereyan ettiğini, her şey bir programla, kemal-i suhuletle işlediğini itikad eder. Zahmet ve külfetleri, padişahın kanununa bırakıp kemal-i safa ile o cennet-misal bahçenin bütün lezzetlerinden istifade edip padişahın merhametine ve idare kanunlarının güzelliğine istinaden her şeyi hoş görür, kemal-i lezzet ve saadete hayatını geçirir. İşte

مَنْ أَمِنَ بِالْقَدَرِ أَمِنَ مِنَ الْكَدْرِ

sırrını anla.

4. Mebhas:

Eğer desen: "Birinci Mebhas'ta isbat ettin ki: Kaderin her şeyi güzeldir, hayırdır. Ondan gelen şer de hayırdır, çirkinlik de güzeldir. Halbuki şu dâr-ı dünyadaki musibetler, beliyeler, o hükmü cerh ediyor."

Elcevab: Ey şiddet-i şefkatten şedid bir elemi hisseden nefsim ve arkadaşım! Vücut, hayr-ı mahz; adem, şerr-i mahz olduğuna; bütün mehasin ve kemalâtın vücuda rücuu ve bütün maasi ve mesaib ve nekaisin esası adem olduğu, delildir. Madem adem şerr-i mahzdır. Ademe müncer olan veya ademi işmam eden hâlât dahi şerri tazammun eder. Onun için, vücudun en parlak nuru olan hayat, ahval-i muhtelifi içinde

yuvarlanıp kuvvet buluyor. Mütebayin vaziyetlere girip tasaffi ediyor ve müteaddid keyfiyatı alıp, matlub semeratı veriyor ve müteaddid tavırlara girip, Vâhib-i Hayat'ın nukuş-u esmasını güzelce gösterir. İşte şu hakikattandır ki, zîhayatlara âlâm ve mesaib ve meşakkat ve beliyat suretinde bazı hâlât ârız olur ki; o hâlât ile hayatlarına envâr-ı vücud teceddüd edip zulümat-ı adem tebâud ederek hayatları tasaffi ediyor. Zira tevakkuf, sükûnet, sükût, atalet, istirahat, yeknesaklık; keyfiyatta ve ahvalde birer ademdir. Hattâ en büyük bir lezzet, yeknesaklık içinde hiçe iner.

Elhasıl: Madem hayat, esma-i hüsnanın nukuşunu gösterir. Hayatın başına gelen her şey hasendir. Meselâ: Gayet zengin, nihayet derecede san'atkâr ve çok san'atlarda mahir bir zât; âsâr-ı san'atını, hem kıymetdar servetini göstermek için âdi bir miskin adamı, modellik vazifesini gördürmek için, bir ücrete mukabil bir saatte murassa', musanna' yaptığı gömleği giydirir, onun üstünde işler ve vaziyetler verir, tebdil eder. Hem her nevi san'atını göstermek için keser, değiştirir, uzaltır, kısaltır. Acaba şu ücretli miskin adam o zâta dese: "Bana zahmet veriyorsun. Eğilip kalkmakla vaziyet veriyorsun, beni güzelleştiren bu gömleği kesip kısaltmakla güzelliğimi bozuyorsun" demeğe hak kazanabilir mi? "Merhametsizlik, insafsızlık ettin" diyebilir mi? İşte onun gibi Sâni'-i Zülcelal, Fâtır-ı Bîmisal; zîhayata göz, kulak, akıl, kalb gibi havâs ve letaif ile

murassa' olarak giydirdiği vücut gömleğini esma-i hüsnanın nakışlarını göstermek için çok hâlât içinde çevirir, çok vaziyetlerde değiştirir. Elemler, musibetler nev'inde olan keyfiyat; bazı esmasının ahkâmını göstermek için lemaat-ı hikmet içinde bazı şuaât-ı rahmet ve o şuaât-ı rahmet içinde latîf güzellikler vardır

12. Mektub'tan

2. Sualiniz: Şeytanların halkı ve icadı ne içindir? Cenab-ı Hak, şeytanı ve şerleri halketmiş, hikmeti nedir? Şerrin halkı şerdir, kabihin halkı kabihtir?

Elcevab: Hâşâ!.. Halk-ı şer, şer değil, belki kesb-i şer şerdir. Çünkü halk ve icad, bütün netaice bakar; kesb, hususî bir mübaşeret olduğu için, hususî netaice bakar. Meselâ: Yağmurun gelmesinin binlerle neticeleri var, bütünü de güzeldir. Sû'-i ihtiyarıyla bazıları yağmurdan zarar görse, "Yağmurun icadı rahmet değildir" diyemez; "Yağmurun halkı şerdir" diye hükmedemez. Belki sût'-i ihtiyarıyla ve kesbiyle onun hakkında şer oldu. Hem ateşin halkında çok faideler var; bütünü de hayırdır. Fakat bazıları sût'-i kesbiyle, sût'-i istimaliyle ateşten zarar görse, "Ateşin halkı şerdir" diyemez. Çünkü ateş yalnız onu yakmak için yaratılmamış; belki o, kendi sût'-i ihtiyarıyla, yemeğini pişiren ateşe elini soktu ve o hizmetkârını kendine düşman etti.

Elhasıl: Hayr-ı kesîr için, şerr-i kalil kabul edilir. Eğer şerr-i kalil olmamak için, hayr-ı kesîri intac eden bir şer terkedilse; o vakit şerr-i kesîr irtikâb edilmiş olur. Meselâ: Cihada asker sevk etmekte elbette bazı cüz'î ve maddî ve bedenî zarar ve şer olur. Fakat o cihadda hayr-ı kesîr var ki, İslâm küffarın istilasından kurtulur. Eğer o şerr-i kalil için cihad terkedilse, o vakit hayr-ı kesîr gittikten sonra şerr-i kesîr gelir. O ayn-ı zulümdür. Hem meselâ: Kangren olmuş ve kesilmesi lâzım gelen bir parmağın kesilmesi hayırdır, iyidir; hâlbuki zahiren bir şerdir. Parmak kesilmezse, el kesilir; şerr-i kesîr olur. İşte kâinattaki şerlerin, zararların, beliyelerin ve şeytanların ve muzırların halk ve icadları, şer ve çirkin değildir; çünkü çok netaic-i mühimme için halkolunmuşlardır. Meselâ: Melaikelere şeytanlar musallat olmadıkları için, terakkiyatları yoktur; makamları sabittir, tebeddül etmez. Keza hayvanatın dahi, şeytanlar musallat olmadıkları için, mertebeleri sabittir, nâkıstır. Âlem-i insaniyette ise meratib-i terakkiyat ve tedenniyat nihayetsizdir. Nemrudlardan, firavunlardan tut, tâ siddikîn-i evliya ve enbiyaya kadar gayet uzun bir mesafe-i terakki var. İşte kömür gibi olan ervah-ı safileyi, elmas gibi olan ervah-ı âliyeden temyiz ve tefrik için, şeytanların hilkiyle ve sırr-ı teklif ve ba's-i enbiya ile, bir meydan-ı imtihan ve tecrübe ve cihad ve müsabaka açılmış. Eğer mücahede ve müsabaka olmasaydı, maden-i insaniyetteki elmas ve kömür

hükümünde olan istidadlar, beraber kalacaktı. A'lâyı illiyyîndeki Ebu Bekr-i Sıddık'ın ruhu, esfel-i safilîndeki Ebu Cehl'in ruhuyla bir seviyede kalacaktı. Demek şeyatîn ve şerlerin yaratılması, büyük ve küllî neticeye baktığı için icadları şer değil, çirkin değil; belki sû'-i istimalâtтан ve kesb denilen mübaşeret-i hususiyeden gelen şerler, çirkinlikler, kesb-i insana aittir; icad-ı İlahîye ait değildir.

3. Sualiniz: Cenab-ı Hak musibetleri veriyor, belaları musallat ediyor. Hususan masumlara, hattâ hayvanlara bu zulüm değil mi?

Elcevab: Hâşâ! Mülk Onundur. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder. Hem acaba: San'atkâr bir zât, bir ücret mukabilinde seni bir model yapıp gayet san'atkârane yaptığı murassa' bir libası sana giydiriyor, hünerini, maharetini göstermek için kısaltıyor, uzaltıyor, biçiyor, kesiyor.. seni oturtuyor, kaldırıyor. Sen ona diyebilir misin ki: "Beni güzelleştiren elbiseyi çirkinleştirdin; bana, oturtup kaldırmakla zahmet verdin"? Elbette diyemezsin. Dersen, divanelik edersin. Aynen öyle de: Sâni'-i Zülcelal göz, kulak, lisan gibi duygularla murassa' gayet san'atkârane bir vücudu sana giydirmiş. Mütenevvi esmasının nakışlarını göstermek için seni hasta eder, mübtela eder, aç eder, tok eder, susuz eder... Bu gibi ahvalde yuvarlatır. Mahiyet-i hayatiyeyi kuvvetleştirmek ve cilve-i esmasını göstermek için, seni böyle çok

tavirlarda gezdiliyor. Sen eğer desen: "Beni ne için bu mesaibe mübtela ediyorsun?" Temsilde işaret edildiği gibi, yüz hikmet seni susturacak. Zâten skn ve sükûnet, atalet, yeknesaklık, tevakkuf; bir nevi ademdir, zarardır. Hareket ve tebeddül; vcuddur, hayırdır. Hayat, harektla kemaltını bulur; beliyat vasıtasıyla terakki eder. Hayat cilve-i esma ile muhtelif harekta mazhar olur, tasaffi eder, kuvvet bulur, inkişaf eder, inbisat eder, kendi mukadderatını yazmasına müteharrik bir kalem olur, vazifesini ifa eder, ücret-i uhreviyeye kesb-i istihkak eder.

2. Lem'a

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اِذْ نَادٰی رَبَّهُ اِنِّیْ مَسْتَعِیْ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِیْنَ

Sabır kahramanı Hazret-i Eyyb Aleyhisselâm'ın şu münacatı, hem mücerreb, hem tesirlidir. Fakat yetten iktibas suretinde bizler mnacatımızda

رَبِّ اِنِّیْ مَسْتَعِیْ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِیْنَ

demeliyiz. Hazret-i Eyyb Aleyhisselâm'ın meşhur kıssasının hlsası şudur ki: Pek çok yara, bere içinde epey müddet kaldığı halde, o hastalığın azîm mükâfatını düşünerek kemal-i sabırla tahammül edip kalmış. Sonra yaralarından tevellüd eden kurtlar, kalbine ve diline iliştiği

zaman, zikir ve marifet-i İlahiyenin mahalleri olan kalb ve lisanına iliştikleri için, o vazife-i ubudiyete halel gelir düşüncesiyle kendi istirahatı için değil, belki ubudiyet-i İlahiye için demiş: "Yâ Rab! Zarar bana dokundu, lisanen zikrime ve kalben ubudiyetime halel veriyor." diye münacat edip, Cenab-ı Hak o hâlis ve sâfi, garazsız, lillah için o münacatı gayet hârika bir surette kabul etmiş. Kemal-i âfiyetini ihsan edip enva'-ı merhametine mazhar eylemiş. İşte bu Lem'ada "Beş Nükte" var.

1. Nükte:

Hazret-i Eyyüb Aleyhisselâm'ın zahirî yara hastalıklarının mukabili, bizim bâtınî ve ruhî ve kalbî hastalıklarımız vardır. İç dışa, dış içe bir çevrilsek, Hazret-i Eyyüb'den daha ziyade yaralı ve hastalıklı görüneceğiz. Çünkü işlediğimiz her bir günah, kafamıza giren her bir şübhe, kalb ve ruhumuza yaralar açar. Hazret-i Eyyüb Aleyhisselâm'ın yaraları, kısacık hayat-ı dünyeviyesini tehdid ediyordu. Bizim manevî yaralarımız, pek uzun olan hayat-ı ebediyemizi tehdid ediyor. O münacat-ı Eyyübiyeye, o Hazretten bin defa daha ziyade muhtacız. Bâhusus nasilki o Hazretin yaralarından neş'et eden kurtlar, kalb ve lisanına ilişmişler; öyle de; bizleri, günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hâsıl olan vesveseler, şübheler (neûzü billah) mahall-i iman olan bâtın-ı kalbe ilişip imanı zedeler ve imanın tercümanı olan lisanın zevk-i ruhanîsine ilişip

zikirden nefretkârane uzaklaştırarak susturuyorlar.

Evet, günah kalbe işleyip, siyahlandıra siyahlandıra tâ nur-u imanı çıkarıncaya kadar katılaştırıyor. Herbir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O günah istiğfar ile çabuk imha edilmezse, kurt değil, belki küçük bir manevî yılan olarak kalbi ısırıyor.

Meselâ: Utandıracak bir günahı gizli işleyen bir adam, başkasının ıtılından çok hicab ettiği zaman, melaike ve ruhaniyatın vücudu ona çok ağır geliyor. Küçük bir emare ile onları inkâr etmek arzu ediyor.

Hem meselâ: Cehennem azabını intac eden büyük bir günahı işleyen bir adam, Cehennem'in tehdidatını işittikçe istiğfar ile ona karşı siper almazsa, bütün ruhuyla Cehennem'in ademini arzu ettiğinden, küçük bir emare ve bir şübhe, Cehennem'in inkârına cesaret veriyor.

Hem meselâ: Farz namazını kılmayan ve vazife-i ubudiyeti yerine getirmeyen bir adamın küçük bir âmirinden küçük bir vazifesizlik yüzünden aldığı tekdirden müteessir olan o adam, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in mükerrer emirlerine karşı farzında yaptığı bir tenbellik, büyük bir sıkıntı veriyor ve o sıkıntıdan arzu ediyor ve manen diyor ki: "Keşke o vazife-i ubudiyeti bulunmasa idi." Ve bu arzudan bir manevî adavet-i ilahiyeyi işmam eden bir inkâr

arzusu uyanır. Bir şübhe, vücud-u İlahiyeye dair kalbe gelse, kat'î bir delil gibi ona yapışmaya meyleder. Büyük bir helâket kapısı ona açılır. O bedbaht bilmiyor ki: İnkâr vasıtasıyla, gayet cüz'î bir sıkıntı vazife-i ubudiyetten gelmeye mukabil, inkârda milyonlar ile o sıkıntıdan daha müdhiş manevî sıkıntılara kendini hedef eder. Sineğin ısırmasından kaçıp, yılanın ısırmasını kabul eder. Ve hâkeza... Bu üç misale kıyas edilsin ki

بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ

sırrı anlaşılsın

2. Nükte:

26. Söz'de sırr-ı kadere dair beyan edildiği gibi, musibet ve hastalıklarda insanların şekvaya üç vecihle hakları yoktur.

1. Vecih: Cenab-ı Hak, insana giydirdiği vücud libasını san'atına mazhar ediyor. İnsanı bir model yapmış, o vücud libasını o model üstünde keser, biçer, tebdil eder, tağyir eder; muhtelif esmasının cilvesini gösterir. Şâfi ismi hastalığı istediği gibi, Rezzak ismi de açlığı iktiza ediyor. Ve hâkeza...

مَالِكُ الْمَلِكِ يَتَصَرَّفُ فِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ

2. Vecih: Hayat musibetlerle, hastalıklarla tasaffi eder, kemal bulur, kuvvet bulur, terakki eder, netice verir, tekemmül eder; vazife-i hayatiyeyi yapar. Yeknesak istirahat döşeğindeki

hayat, hayr-ı mahz olan vücuddan ziyade, şerr-i mahz olan ademe yakındır ve ona gider.

3. Vecih: Şu dâr-ı dünya, meydan-ı imtihandır ve dâr-ı hizmettir; lezzet ve ücret ve mükâfat yeri değildir. Madem dâr-ı hizmettir ve mahall-i ubudiyettir; hastalıklar ve musibetler, dinî olmamak ve sabretmek şartıyla o hizmete ve o ubudiyete çok muvafık oluyor ve kuvvet veriyor. Ve herbir saati, birgün ibadet hükmüne getirdiğinden şekva değil, şükretmek gerektir. Evet, ibadet iki kısımdır: Bir kısmı müsbet, diğeri menfî. Müsbet kısmı malûmdur. Menfî kısmı ise, hastalıklar ve musibetlerle musibettede za'fını ve aczini hissedip Rabb-i Rahîmine ilticakârane teveccüh edip, onu düşünüp, ona yalvarıp hâlis bir ubudiyet yapar. Bu ubudiyete riya giremez, hâlistir. Eğer sabretse, musibetin mükâfatını düşünse, şükretse, o vakit herbir saati bir gün ibadet hükmüne geçer. Kısacık ömrü uzun bir ömür olur. Hattâ bir kısmı var ki, bir dakikası bir gün ibadet hükmüne geçer. Hattâ bir âhiret kardeşim, Muhacir Hâfız Ahmed isminde bir zâtın müdhiş bir hastalığına ziyade merak ettim. Kalbime ihtar edildi: "Onu tebrik et. Herbir dakikası birgün ibadet hükmüne geçiyor." Zâten o zât sabır içinde şükreliyordu.

3. Nükte:

Bir-iki Söz'de beyan ettiğimiz gibi: Her insan geçmiş hayatını düşünse, kalbine ve lisanına ya

"ah" veya "oh" gelir. Yani ya teessüf eder, ya "Elhamdülillah" der. Teessüfü dedirten, eski zamanın lezaizinin zeval ve firakından neş'et eden manevî elemelerdir. Çünkü zeval-i lezzet elemidir. Bazan muvakkat bir lezzet, daimî elem verir. Düşünmek ise o elemi deşiyor, teessüf akıtıyor. Eski hayatında geçirdiği muvakkat âlâmın zevalinden neş'et eden manevî ve daimî lezzet, "Elhamdülillah" dedirtir. Bu fitrî haletle beraber, musibetlerin neticesi olan sevab ve mükâfat-ı uhreviye ve kısa ömrü, musibet vasıtasıyla uzun bir ömür hükmüne geçmesini düşünse sabırdan ziyade, şükreder. "Elhamdülillahî alâküllihal sive'l-küfri ve'd-dalal" demesi iktiza eder. Meşhur bir söz var ki: "Musibet zamanı uzundur." Evet, musibet zamanı uzundur. Fakat örf-ü nâsta zannedildiği gibi sıkıntılı olduğundan uzun değil, belki uzun bir ömür gibi hayatî neticeler verdiği için uzundur.

4. Nükte:

Yirmibirinci Söz'ün birinci makamında beyan edildiği gibi: Cenab-ı Hakk'ın insana verdiği sabır kuvvetini evham yolunda dağıtmazsa, her musibete karşı kâfi gelebilir. Fakat vehmin tahakkümüyle ve insanın gafletiyle ve fâni hayatı bâki tevehhüm etmesiyle, sabır kuvvetini mazi ve müstakbele dağıtıp hal-i hazırdaki musibete karşı sabrı kâfi gelmez, şekvaya başlar. Âdeta (hâşâ) Cenab-ı Hakk'ı insanlara şekva eder. Hem çok haksız bir surette ve divanecesine şekva edip

sabırsızlık gösterir. Çünkü geçmiş herbir gün, musibet ise zahmeti gitmiş, rahatı kalmış; elemi gitmiş, zevalindeki lezzet kalmış; sıkıntısı geçmiş, sevabı kalmış. Bundan şekva değil, belki mütelezzizane şükretmek lâzım gelir. Onlara küsmek değil, bilakis muhabbet etmek gerektir. Onun o geçmiş fâni ömrü, musibet vasıtasıyla bâki ve mes'ud bir nevi ömür hükmüne geçer. Onlardaki âlâmı vehim ile düşünüp bir kısım sabrını onlara karşı dağıtmak, divaneliktir. Amma gelecek günler ise madem daha gelmemişler; içlerinde çekeceği hastalık veya musibeti şimdiden düşünüp sabırsızlık göstermek, şekva etmek, ahmaklıktır. "Yarın, öbür gün aç olacağım, susuz olacağım" diye bugün mütemadiyen su içmek, ekmek yemek, ne kadar ahmakçasına bir divaneliktir. Öyle de gelecek günlerdeki, şimdi adem olan musibet ve hastalıkları düşünüp, şimdiden onlardan müteellim olmak, sabırsızlık göstermek, hiçbir mecburiyet olmadan kendi kendine zulmetmek öyle bir belâhettir ki, hakkında şefkat ve merhamet liyakatını selbediyor.

Elhasıl: Nasıl şükür, nimeti ziyadeleştiriyor; öyle de şekva, musibeti ziyadeleştirir hem merhamete liyakatı selbeder.

Birinci Harb-i Umumî'nin birinci senesinde, Erzurum'da mübarek bir zât müdhiş bir hastalığa giriftar olmuştu. Yanına gittim, bana dedi: "Yüz

gecedir ben başımı yastığa koyup yatamadım" diye acı bir şikâyet etti. Ben çok acıdım. Birden hatırıma geldi ve dedim: "Kardeşim, geçmiş sıkıntılı yüz günün şimdi sürurlu yüz gün hükmündedir. Onları düşünüp, şekva etme; onlara bakıp şükret. Gelecek günler ise, madem daha gelmemişler. Rabbin olan Rahmanurrahîm'in rahmetine itimad edip, dövülmeden ağlama, hiçten korkma, ademe vücud rengi verme. Bu saati düşün; sendeki sabır kuvveti bu saate kâfi gelir. Divane bir kumandan gibi yapma ki: Sol cenah düşman kuvveti onun sağ cenahına iltihak edip ona taze bir kuvvet olduğu halde, sol cenahındaki düşmanın sağ cenahı daha gelmediği vakitte, o tutar, merkez kuvvetini sağa sola dağıtıp merkezi zaîf bırakıp, düşman edna bir kuvvet ile merkezi harab eder." Dedim: "Kardeşim, sen bunun gibi yapma, bütün kuvvetini bu saate karşı tahşid et. Rahmet-i İlahiyeyi ve mükâfat-ı uhreviyeyi ve fânî ve kısa ömrünü, uzun ve bâki bir surete çevirdiğini düşün. Bu acı şekva yerinde ferahlı bir şükret." O da tamamıyla bir ferah alarak: "ELHAMDÜLİLLAH, dedi, hastalığım ondan bire indi."

5. Nükte:

Üç mes'eledir.

1. Mes'ele: Asıl musibet ve muzır musibet, dine gelen musibettir. Musibet-i diniyeden her vakit dergâh-ı İlahiyeye iltica edip feryad etmek gerektir. Fakat dinî olmayan musibetler, hakikat

noktasında musibet değildirler. Bir kısmı ihtar-ı Rahmanîdir. Nasılki çoban, gayrın tarlasına tecavüz eden koyunlarına taş atıp, onlar o taştan hissederler ki: Zararlı işten kurtarmak için bir ihtardır, memnunane dönerler. Öyle de çok zahirî musibetler var ki; ilahî birer ihtar, birer ikazdır ve bir kısmı keffaretü'z-zünubdur ve bir kısmı gafleti dağıtıp, beşerî olan aczini ve za'fını bildirerek bir nevi huzur vermektir. Musibetin hastalık olan nev'i, sâbıkan geçtiği gibi o kısım, musibet değil, belki bir iltifat-ı Rabbanîdir, bir tathirdir. Rivayette vardır ki: "Ermış bir ağacı silkmekle nasıl meyveleri düşüyor, sıtmanın titremesinden günahlar öyle dökülüyor. "Hazret-i Eyyüb Aleyhisselâm münacatında istirahat-i nefsi için dua etmemiş, belki zikr-i lisanî ve tefekkür-ü kalbîye mani olduğu zaman ubudiyet için şifa talep eylemiş. Biz, o münacat ile -birinci maksadımız- günahlardan gelen manevî ruhî yaralarımızın şifasını niyet etmeliyiz. Maddî hastalıklar için ubudiyete mani' olduğu zaman iltica edebiliriz. Fakat mu'terizane, müştekiyane bir surette değil, belki mütezellilane ve istimdaskârane iltica edilmeli. Madem onun rububiyetine razıyız, o rububiyeti noktasında verdiği şeye rıza lâzım. Kaza ve kaderine itirazı işmam eder bir tarzda "Ah! Of!" edip şekva etmek; bir nevi kaderi tenkidir, rahîmiyetini ittihamdır. Kaderi tenkid eden, başını örse vurur kırar. Rahmeti ittiham eden, rahmetten mahrum kalır. Kırılmış el ile intikam almak için o eli istimal etmek,

nasıl kırılmasını tezyid ediyor. Öyle de: Musibete giriftar olan adam, itirazkârane şekva ve merakla onu karşılamak, musibeti ikileştiriyor.

2. Mes'ele: Maddî musibetleri büyük gördükçe büyür, küçük gördükçe küçülür. Meselâ: Gecelerde insanın gözüne bir hayal ilişir. Ona ehemmiyet verdikçe şişer, ehemmiyet verilmezse kaybolur. Hücüm eden arılara iliştikçe fazla tehacüm göstermeleri, lâkayd kaldıkça dağılmaları gibi; maddî musibetlere de büyük nazarıyla ehemmiyetle baktıkça büyür. Merak vasıtasıyla o musibet cesedden geçerek kalbde de kökleşir, bir manevî musibeti dahi netice verir; ona istinad eder, devam eder. Ne vakit o merakı, kazaya rıza ve tevekkül vasıtasıyla izale etse, bir ağacın kökü kesilmesi gibi maddî musibet hafifleşe hafifleşe kökü kesilmiş ağaç gibi kurur gider. Bu hakikatı ifade için bir vakit böyle demiştim:

Bırak ey bîçare feryadı, beladan kıl tevekkül.

Zira feryad bela-ender, hata-ender beladır bil.

**Eğer bela vereni buldunsa, safa-ender, atâ-ender
beladır bil.**

**Eğer bulmazsan bütün dünya cefa-ender, fena-
ender beladır bil.**

**Cihan dolu bela başında varken, ne bağırırısın
küçük bir beladan, gel tevekkül kıl!**

**Tevekkül ile bela yüzünde gül, tâ o da gülsün. O
güldükçe küçülür, eder tebeddül.**

Nasılki mübarezede müdhiş bir hasma karşı gülmekle; adavet musalahaya, husumet şakaya döner, adavet küçülür mahvolur. Tevekkül ile musibete karşı çıkmak dahi öyledir.

3. Mes'ele: Her zamanın bir hükmü var. Şu gaflet zamanında musibet şeklini değiştirmiş. Bazı zamanda ve bazı eşhasta bela, bela değil, belki bir lütf-u İlahîdir. Ben şu zamandaki hastalıklı ve sair musibetzedeleri (fakat musibet, dine dokunmamak şartıyla) bahtiyar gördüğümden, hastalık ve musibet aleyhtarı bulunmak hususunda bana bir fikir vermiyor. Ve bana, onlara acımak hissini îras etmiyor. Çünkü hangi bir genç hasta yanıma gelmiş ise, görüyorum; emsallerine nisbeten bir derece vazife-i diniyeye ve âhirete karşı merbutiyeti var. Ondan anlıyorum ki: Öyleler hakkında o nevi hastalıklar musibet değil, bir nevi nimet-i İlahiyedir. Çünkü çendan o hastalık onun dünyevî, fânî, kısacık hayatına bir zahmet îras ediyor. Fakat onun ebedî hayatına faidesi dokunuyor, bir nevi ibadet hükmüne geçiyor. Eğer sıhhat bulsa, gençlik sarhoşluğuyla ve zamanın sefahetiyle elbette hastalık haletini muhafaza edemeyecek, belki sefahete atılacak.

Hâtime: Cenab-ı Hak hadsiz kudret ve nihayetsiz rahmetini göstermek için insanda hadsiz bir acz, nihayetsiz bir fakr derceylemiştir. Hem hadsiz nukuş-u esmasını göstermek için insanı öyle bir surette halketmiş ki, hadsiz

cihetlerle elemeler aldığı gibi, hadsiz cihetlerle de lezzetler alabilir bir makine hükmünde yaratmış. Ve o makine-i insaniyede yüzer âlet var. Herbirinin eleme ayrı, lezzeti ayrı, vazifesi ayrı, mükâfatı ayrıdır. Âdeta insan-ı ekber olan âlemde tecelli eden bütün esma-i İlahiye, bir âlem-i asgar olan insanda dahi o esmanın umumiyetle cilveleri var. Bunda sıhhat ve âfiyet ve lezaiz gibi nâfi' emirler, nasıl şükrü dedirtir, o makineyi çok cihetlerle vazifelerine sevkeder. İnsan da bir şükür fabrikası gibi olur. Öyle de: Musibetlerle, hastalıklarla, âlâm ile, sair müheyyic ve muharrik ârızalar ile o makinenin diğer çarklarını harekete getirir, tehyic eder. Mahiyet-i insaniyede münderic olan acz ve za'f ve fakr madenini işlettiriyor. Bir lisan ile değil, belki her bir âzânın lisanıyla bir iltica, bir istimdad vaziyeti verir. Güya insan o ârızalar ile, ayrı ayrı binler kalemi tazammun eden müteharrik bir kalem olur. Sahife-i hayatında veyahut Levh-i Misalî'de mukadderat-ı hayatını yazar, esma-i İlahiyeye bir ilânname yapar ve bir kaside-i manzume-i Sübhaniye hükmüne geçip, vazife-i fitratını îfa eder.

2. Şua / 1. Meyve'den...

Bu birinci meyvenin hakikatına beni îsal ve sevkeden zevkî bir hissimdir.

Şöyle ki: Bir zaman, ziyade rikkatimden ve fazla şefkatten ve acımak duygusundan zîhayat ve

hususan onlardan zîşuur ve bilhâssa insanlar ve bilhâssa mazlumlar ve musibete giriftar olanların halleri çok ziyade rikkatime ve şefkatime ve kalbime dokunuyordu. Kalben diyordum: "Bu âciz ve zaîf bîçarelerin dertlerini, âlemde hükmeden bu yeknesak kanunlar dinlemedikleri gibi; istila edici ve sağır olan unsurlar, hâdiseler dahi işitmezler. Bunların bu perişan hallerine merhamet edip hususî işlerine müdahale eden yok mu?" diye ruhum çok derin feryad ediyordu. Hem "O çok güzel memluklerin ve çok kıymetdar malların ve çok müştak ve minnettar dostların işlerine bakacak ve onlara sahabet edecek ve himayet edecek bir mâlikleri, bir sahibleri, bir hakikî dostları yok mu?" diye kalbim bütün kuvvetiyle bağııyordu. İşte ruhumun feryadına ve kalbimin vaveylâsına vâfi ve kâfi ve teskin edici ve kanaat verici cevap ise: Sırr-ı tevhid ile Rahman ve Rahîm olan Zât-ı Zülcelal'in umumî kanunların tazyikatları ve hâdisatın tehacümatı altında ağlayan ve sızlayan o sevimli memluklerine kanunların fevkinde olarak, ihsanat-ı hususiyesi ve imdadat-ı hâssası ve doğrudan doğruya herşeye karşı rububiyet-i hususiyesi ve herşeyin tedbirini bizzât kendisi görmesi ve herşeyin derdini bizzât dinlemesi ve herşeyin hakikî mâliki, sahibi, hâmisi olduğunu sırr-ı Kur'an ve nur-u iman ile bildim. O hadsiz me'yusiyet yerinde nihayetsiz bir mesruriyet hissettim. Ve herbir zîhayat öyle bir Mâlik-i Zülcelal'e mensubiyeti ve memlukiyeti

cihetiyle nazarımda binler derece bir ehemmiyet, bir kıymet kesbettiler. Çünkü madem herkes efendisinin şerefiyle ve mensub olduğu zâtın makamıyla ve şöhretiyle iftihar eder, bir izzet peyda eder; elbette nur-u iman ile bu mensubiyetin ve memlukiyetin inkişafı suretinde, bir karınca bir firavunu o mensubiyet kuvvetiyle mağlub ettiği gibi (o mensubiyet şerefiyle dahi) gafil ve kendi kendine mâlik ve başıboş kendini zanneden ve ecdadıyla ve mülk-ü Mısır ile iftihar eden ve kabir kapısında o iftiharını sönen bin firavun kadar iftihar edebilir. Ve sinek dahi Nemrud'un sekerat vaktinde azaba ve hicaba inkılab eden iftiharına karşı kendi mensubiyetinin şerefini irae edip, onunkini hiçe indirebilir. İşte

إِنَّ الشَّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

âyeti, şirkte hadsiz ve çok büyük bir zulüm bulunduğunu ifade ile bildirir. Şirk öyle bir cürümdür ki, her bir mahlûkun hakkına ve şerefine ve haysiyetine bir tecavüzdür. Ancak onu Cehennem temizler.

2. Şua / 2. Alâmet'ten...

[Bu makama ait gayet mühim iki şıklı bir suale gayet muhtasar ve kuvvetli bir cevabdır.]

Sualin Birinci Şıklı: Bu makamda diyorsun ki: Kâinatı hüsün ve cemal ve güzellik ve adalet ihata etmiştir. Hâlbuki gözümüz önünde bu kadar

çirkinliklere ve musibetlere ve hastalıklara ve beliyyelere ve ölümlere ne diyeceksin?

Elcevab: Çok güzellikleri intac veya izhar eden bir çirkinlik dahi, dolayısıyla bir güzelliştir. Ve çok güzelliklerin görünmemesine ve gizlenmesine sebep olan bir çirkinliğin yok olması, görünmemesi, yalnız bir değil, belki müteaddid defa çirkindir. Meselâ; vâhid-i kıyasî gibi bir kubh bulunmazsa, hüsnün hakikatı bir tek nevi olur; pek çok mertebeleri gizli kalır. Ve kubhun tedahülü ile mertebeleri inkişaf eder. Nasıl ki soğğun vücuduyla, hararetin mertebeleri ve karanlığın bulunmasıyla ziyanın dereceleri tezahür eder. Aynen öyle de: Cüz'î şer ve zarar ve musibet ve çirkinliğin bulunmasıyla, küllî hayırlar ve küllî menfaatler ve küllî nimetler ve küllî güzellikler tezahür ederler. Demek çirkinin icadı çirkin değil, güzeldir. Çünkü, neticelerin çoğu güzeldir. Evet, yağmurdan zarar gören tembel bir adam, yağmura rahmet namını verdiren hayırlı neticelerini hükümden ıskat etmez; rahmeti zahmete çeviremez.

Amma fena ve zeval ve mevt ise, Yirmidördüncü Mektub'da gayet kuvvetli ve kat'î bürhanlar ile isbat edilmiş ki: Onlar umumî rahmete ve ihatalı hüsne ve şümullü hayra münafî degiller, belki muktezalarındırlar. Hattâ şeytanın dahi, manevî terakkiyat-ı beşeriyenin zenbereği olan müsabakaya ve mücahedeye sebep

olduğundan, o nev'in icadı dahi hayırdır, o cihette güzeldir. Hem hattâ kâfir, küfür ile bütün kâinatın hukukuna bir tecavüz ve şerefini tahkir ettiğinden, ona Cehennem azabı vermek güzeldir. Başka risalelerde bu iki nokta tamamen tafsil edildiğinden burada bir kısa işaretle iktifa ediyoruz.

Sualin ikinci şıkkı: (Haşiye)¹ Haydi şeytana ve kâfire ait bu cevabı umumî noktasında kabul edelim. Fakat Cemil-i Mutlak ve Rahîm-i Mutlak ve hayr-ı mutlak olan Zât-ı Ganiyy-i Alelîtlak, nasıl oluyor ki, bîçare cüz'î ferdleri ve şahısları musibete, şerre, çirkinliğe mübtela ediyor?

Elcevab: Ne kadar iyilik ve güzellik ve nimet varsa, doğrudan doğruya o Cemil ve Rahîm-i Mutlak'ın hazine-i rahmetinden ve ihsanat-ı hususiyesinden gelir. Ve musibet ve şerler ise, saltanat-ı rububiyetin âdetullah namı altında ve küllî iradelerin mümessilleri olan umumî ve küllî kanunlarının çok neticelerinden tek-tük cüz'î neticeleri olmasından, o kanunlar cereyanının cüz'î muktezaları olduğundan, elbette küllî maslahatlara medar olan o kanunları muhafaza ve riayet etmek için o şerli, cüz'î neticeleri dahi halkeder. Fakat o cüz'î ve elîm neticelere karşı, imdadat-ı hâssa-i Rahmaniye ve ihsanat-ı

¹ (Haşiye): Bu ikinci şıkkın cevabı çok mühimdir, çok evhamı izale eder.

hususiyeye-i Rabbaniye ile musibete düşen efradın feryadlarına ve beliyelere giriftar olan eşhasın istigaselerine yetişir. Ve fâil-i muhtar olduğunu ve her bir şeyin her bir işi, onun meşietine bağlı bulunduğunu ve umum kanunları dahi, daima irade ve ihtiyarına tâbi' bulunmalarını ve o kanunların tazyikinden feryad eden ferdleri, bir Rabb-i Rahîm dinlediğini ve imdadlarına ihsanıyla yetiştiğini göstermekle; esma-i hüsnanın kayıdsız ve hadsiz cilvelerine, hadsiz ve kayıdsız bir meydan açmak için o küllî âdetullah düsturlarının ve o umumî kanunların şüzuzatıyla ve hem şerli cüz'î neticeleriyle, hususî ihsanat ve hususî teveddüdat, yani sevdirmekle hususî tecelliyat kapılarını açmıştır. Bu ikinci alâmet-i tevhid Siracünnur'un belki yüz yerlerinde beyan edildiğinden, burada hafif bir işaretle iktifa ettik.

24. Mektub'tan...

1. Remiz:

Yirmialtıncı Söz'ün hâtimelerinde denildiği gibi; nasilki bir mahir san'atkâr kıymetdar bir elbiseyi murassa' ve münakkaş surette yapmak için, bir miskin adamı lâyük olduğu bir ücrete mukabil model yaparak kendi san'at ve maharetini göstermek için; o elbiseyi o miskin adam üstünde biçer, keser, kısaltır, uzatır; o adamı da oturtur, kaldırır, muhtelif vaziyetler verir. Şu miskin adamın hiçbir hakkı var mıdır ki, o san'atkâra

desin: "Beni güzelleştiren bu elbiseye neden ilişip tebdil ve tağyir ediyorsun ve beni kaldırıp oturtup, meşakkatle benim istirahatımı bozuyorsun?" Aynen öyle de: Sâni'-i Zülcelal her bir nevi mevcudatın mahiyetini birer model ittihaz ederek ve nukuş-u esmasıyla kemalât-ı san'atını göstermek için; herbir şey'e hususan zîhayata, duygularla murassa' bir vücud libasını giydirerek, üstünde kalem-i kaza ve kaderle nakışlar yapar; cilve-i esmasını gösterir. Herbir mevcuda dahi, ona lâıyk bir tarzda bir ücret olarak; bir kemal, bir lezzet, bir feyz veriyor.

مَالِكُ الْمَلِكِ يَتَصَرَّفُ فِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ

sırrına mazhar olan o Sâni'-i Zülcelal'e karşı hiçbir şey'in hakkı var mıdır ki, desin: "Bana zahmet veriyorsun. Benim istirahatımı bozuyorsun." Hâşâ! Evet mevcudatın hiçbir cihette Vâcibü'l-Vücut'a karşı hakları yoktur ve hak dava edemezler; belki hakları, daima şükür ve hamd ile, verdiği vücud mertebelerinin hakkını eda etmektir. Çünkü verilen bütün vücud mertebeleri vukuattır, birer illet ister. Fakat verilmeyen mertebeler imkânattır. İmkânat ise ademdir, hem nihayetsizdir. Ademler ise, illet istemezler. Nihayetsize illet olamaz. Meselâ madenler diyemezler: "Niçin nebatî olmadık?" Şekva edemezler; belki vücud-u madenîye mazhar oldukları için hakları Fâtırına şükrandır. Nebatat niçin hayvan olmadım deyip şekva edemez, belki vücud ile beraber hayata mazhar olduğu için hakkı

şükrandır. Hayvan ise niçin insan olmadım diye şikayet edemez, belki hayat ve vücud ile beraber kıymetdar bir ruh cevheri ona verildiği için, onun üstündeki hakkı, şükrandır. Ve hâkeza kıyas et.

Ey insan-ı müşteki! Sen madum kalmadın, vücud nimetini giydin, hayatı tattın, camid kalmadın, hayvan olmadın, İslâmiyet nimetini buldun, dalalette kalmadın, sıhhat ve selâmet nimetini gördün ve hâkeza...

Ey nankör! Daha sen nerede hak kazanıyorsun ki, Cenab-ı Hakk'ın sana verdiği mahz-ı nimet olan vücud mertebelerine mukabil şükretmeyerek; imkânât ve ademiyat nev'inde ve senin eline geçmediği ve sen lâıyk olmadığın yüksek nimetlerin sana verilmediğinden bâtil bir hırsla Cenab-ı Hak'tan şekva ediyorsun ve küfran-ı nimet ediyorsun? Acaba bir adam; minare başına çıkmak gibi âlî derecatlı bir mertebeye çıksın, büyük makam bulsun, her basamakta büyük bir nimet görsün; o nimetleri verene şükretmesin ve desin: "Niçin o minareden daha yükseğine çıkamadım" diye şekva ederek ağlayıp sızlasın. Ne kadar haksızlık eder ve ne kadar küfran-ı nimete düşer, ne kadar büyük divanelik eder, divaneler dahi anlar.

Ey kanaatsız hırslı ve iktisadsız israflı ve haksız şekvalı gafil insan! Kat'iyyen bil ki: Kanaat, ticaretli bir şükrandır; hırs, hasaretli bir küfrandır. Ve

iktisad, nimete güzel ve menfaatli bir ihtiramdır. İsrâf ise, nimete çirkin ve zararlı bir istihfaftır. Eğer aklın varsa, kanaata alış ve rızaya çalış. Tahammül etmezsen "Yâ Sabûr" de ve sabır iste; hakkına razı ol, teşekki etme. Kimden kime şekva ettiğini bil, sus. Her halde şekva etmek istersen; nefsini Cenab-ı Hakk'a şekva et, çünkü kusur ondadır.

25.Lem'a'dan...

3. Deva:

Ey tahammülsüz hasta! İnsan bu dünyaya keyf sürmek ve lezzet almak için gelmediğine, mütemadiyen gelenlerin gitmesi ve gençlerin ihtiyarlaşması ve mütemadiyen zeval ve firakta yuvarlanması şahiddir. Hem insan, zîhayatın en mükemmeli, en yükseği ve cihazatça en zengini, belki zîhayatların sultanı hükmünde iken, geçmiş lezzetleri ve gelecek belaları düşünmek vasıtasıyla, hayvana nisbeten en edna bir derecede, ancak kederli, meşakkatli bir hayat geçiriyor. Demek insan, bu dünyaya yalnız güzel yaşamak için ve rahatla ve safa ile ömür geçirmek için gelmemiştir. Belki azîm bir sermaye elinde bulunan insan, burada ticaret ile, ebedî daimî bir hayatın saadetine çalışmak için gelmiştir. Onun eline verilen sermaye de ömürdür. Eğer hastalık olmazsa, sıhhat ve âfiyet gaflet verir, dünyayı hoş gösterir, âhireti unutturur. Kabri ve ölümü hatırına getirmek istemiyor, sermaye-i ömrünü bâd-i heva

boş yere sarfettiriyor. Hastalık ise, birden gözünü açtırır. Vücuduna ve cesedine der ki: "Lâyemut değilsin, başıboş değilsin, bir vazifen var. Gururu bırak, seni yaratana düşün, kabre gideceğini bil, öyle hazırlan." İşte hastalık bu nokta-i nazardan hiç aldatmaz bir nâsih ve ikaz edici bir mürşiddir. Ondan şekva değil, belki bu cihette ona teşekkür etmek; eğer fazla ağır gelse, sabır istemek gerektir.

6. Deva:

Ey dünya zevkini düşünüp hastalıktan ızdırab çeken kardeşim! Bu dünya eğer daimî olsa idi ve yolumuzda ölüm olmasaydı ve firak ve zevalin rüzgârları esmeseydi ve musibetli, fırtınalı istikbalde manevî kış mevsimleri olmasaydı; ben de seninle beraber senin haline acıyacaktım. Fakat madem dünya bir gün bize haydi dışarı diyecek, feryadımızdan kulağını kapayacak, o bizi dışarı kovmadan biz bu hastalıklar ikazatıyla şimdiden onun aşkından vazgeçmeliyiz. O bizi terketmeden, kalben onu terke çalışmalıyız. Evet hastalık bu manayı bize ihtar edip der ki: "Senin vücudun taştan, demirden değildir. Belki daima ayrılmaya müsaid muhtelif maddelerden terkib edilmiştir. Gururu bırak, aczini anla, mâlikini tanı, vazifeni bil, dünyaya ne için geldiğini öğren!" kalbin kulağına gizli ihtar ediyor. Hem madem dünyanın zevki, lezzeti devam etmiyor. Hususan meşru olmazsa hem devamsız, hem elemli, hem günahlı oluyor. O

zevki kaybettiğinden hastalık bahanesiyle ağlama; bilakis hastalıktaki manevî ibadet ve uhrevî sevab cihetini düşün, zevk almaya çalış.

9. Deva:

Ey Hâlık'ını tanıyan hasta! Hastalıklardaki elem ve tevahhuş ve korkmak ise; hastalık bazan ölüme vesile olduğu cihetindedir. Ölüm, nazar-ı gaflet ve zahirî cihetinde dehşetli olduğundan, ona vesile olabilen hastalıklar korkutuyor, telaş veriyor.

Evvelâ bil ve kat'î iman et ki: "Ecel mukadderdir, tagayyür etmez." Çok ağır hastaların başında ağlayanlar ve sıhhatleri yerinde olanlar ölmüşler, o ağır hastalar şifa bulup yaşamışlar.

Sâniyen: Ölüm, sureten görüldüğü gibi dehşetli değil. Çok risalelerde gayet kat'î, şeksiz, şübhesiz bir surette, Kur'an-ı Hakîm'in verdiği nur ile isbat etmişiz ki: Ehl-i iman için ölüm, vazife-i hayat külfetinden bir terhistir; hem dünya meydanındaki imtihanda, talim ve talimat olan ubudiyetten bir paydostur; hem öteki âleme gitmiş yüzde doksandokuz ahbab ve akrabasına kavuşmak için bir vesiledir; hem hakikî vatanına ve ebedî makam-ı saadetine girmeye bir vasıta; hem zindan-ı dünyadan bostan-ı cinana bir davettir; hem Hâlık-ı Rahîm'inin fazlından, kendi hizmetine mukabil ahz-ı ücret etmeye bir nöbettir. Madem ölümün mahiyeti hakikat noktasında budur; ona dehşetli bakmak değil, bilakis rahmet

ve saadetin bir mukaddemesi nazarıyla bakmak gerektir. Hem ehlullahın bir kısmının ölümden korkmaları, ölümün dehşetinden değildir. Belki daha fazla hayır kazanacağı diye, vazife-i hayatın idamesinden kazanacakları hayrat içindir. Evet ehl-i iman için ölüm, rahmet kapısıdır. Ehl-i dalalet için, zulümat-ı ebediye kuyusudur.

14.Söz'den...

3. Sual: Bazı eşhasın hatasından gelen bu musibet bir derece memlekette umumî şekle girmesinin sebebi nedir?

Elcevab: Umumî musibet, ekseriyetin hatasından ileri gelmesi cihetiyle; ekser nâsın o zalim eşhasın harekâtına fiilen veya iltizamen veya iltihaken taraftar olmasıyla manen iştirak eder, musibet-i âmmeye sebebiyet verir.

4. Sual: Madem bu zelzele musibeti, hataların neticesi ve keffaretü'z-zünubdur. Masumların ve hatasızların o musibet içinde yanması nedendir? Adaletullah nasıl müsaade eder?

Yine manevî canibden elcevab: Bu mes'ele sırrı kadere taalluk ettiği için, Risale-i Kader'e havale edip yalnız burada bu kadar denildi:

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَّا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً

Yani: "Bir bela, bir musibetten çekininiz ki, geldiği vakit yalnız zalimlere mahsus kalmayıp masumları da yakar."

Şu âyetin sırrı şudur ki: Bu dünya bir meydan-ı tecrübe ve imtihandır ve dâr-ı teklif ve mücahededir. İmtihan ve teklif iktiza ederler ki, hakikatlar perdeli kalıp, tâ müsabaka ve mücahede ile Ebubekirler a'lâ-yı illiyyîne çıksınlar ve Ebucehiller esfel-i safilîne girsinler. Eğer masumlar böyle musibetlerde sağlam kalsaydılar, Ebucehiller aynen Ebubekirler gibi teslim olup, mücahede ile manevî terakki kapısı kapanacaktı ve sırr-ı teklif bozulacaktı.

Madem mazlum, zalim ile beraber musibete düşmek, hikmet-i ilahîce lâzım geliyor. Acaba o bîçare mazlumların rahmet ve adaletten hisseleri nedir? Bu suale karşı cevaben denildi ki: O musibetteki gazab ve hiddet içinde onlara bir rahmet cilvesi var. Çünkü o masumların fâni malları, onların hakkında sadaka olup, bâki bir mal hükmüne geçtiği gibi, fâni hayatları dahi bir bâki hayatı kazandıracak derecede bir nevi şehadet hükmünde olarak, nisbeten az ve muvakkat bir meşakkat ve azabdan büyük ve daimî bir kazancı kazandıran bu zelzele, onlar hakkında ayn-ı gazab içinde bir rahmettir.

5. Sual: Âdil ve Rahîm, Kadîr ve Hakîm, neden hususî hatalara hususî ceza vermeyip, koca bir

unsuru musallat eder. Bu hal cemal-i rahmetine ve şümül-ü kudretine nasıl muvafık düşer?

Elcevab: Kadîr-i Zülcelal, herbir unsura çok vazifeler vermiş ve herbir vazifede çok neticeler verdiriyor. Bir unsurun bir tek vazifesinde, bir tek neticesi çirkin ve şer ve musibet olsa da, sair güzel neticeler, bu neticeyi de güzel hükmüne getirir. Eğer bu tek çirkin netice vücuda gelmemek için, insana karşı hiddete gelmiş o unsur, o vazifeden men'edilse; o vakit o güzel neticeler adedince hayırlar terkedilir. Ve lüzumlu bir hayrı yapmamak, şer olması haysiyetiyle; o hayırlar adedince şerler yapılır. Tâ bir tek şer gelmesin gibi; gayet çirkin ve hilaf-ı hikmet ve hilaf-ı hakikat bir kusurdur. Kudret ve hikmet ve hakikat kusurdan münezzehtirler.

Madem bir kısım hatalar, unsurları ve arzı hiddete getirecek derecede bir şümüllü isyandır ve çok mahlukatın hukukuna bir tahkirli tecavüzdür. Elbette o cinayetin fevkalâde çirkinliğini göstermek için, koca bir unsura, küllî vazifesi içinde "Onları terbiye et" diye emir verilmesi aynı hikmettir ve adalettir ve mazlumlara aynı rahmettir.

6. Sualin Tetimmesi ve Haşiyesi: Ehl-i dalalet ve ilhad, mesleklerini muhafaza ve ehl-i imanın intibahlarına mukabele ve mümanaat etmek için, o derece garib bir temerrüd ve acib bir hamakat

gösteriyorlar ki, insanı insaniyetten pişman eder. Meselâ: Bu âhirde beşerin bir derece umumiyet şeklini alan zulümlü, zulümatlı isyanından, kâinat ve anasır-ı külliye kızdıklarından ve Hâlık-ı Arz ve Semavat dahi, değil hususî bir rububiyet, belki bütün kâinatın, bütün âlemlerin Rabbi ve Hâkimi haysiyetiyle, küllî ve geniş bir tecelli ile kâinatın heyet-i mecmuasında ve rububiyetin daire-i külliyesinde nev'-i insanı uyandırmak ve dehşetli tuğyanından vazgeçirmek ve tanımak istemedikleri kâinat sultanını tanıtırmak için emsalsiz, kesilmeyen bir su, hava ve elektrikten; zelzeleyi, fırtınayı ve harb-i umumî gibi umumî ve dehşetli âfâtı nev'-i insanın yüzüne çarparak onunla hikmetini, kudretini, adaletini, kayyumiyetini, iradesini ve hâkimiyetini pek zahir bir surette gösterdiği halde; insan suretinde bir kısım ahmak şeytanlar ise, o küllî işaret-ı Rabbaniyeye ve terbiye-i İlahiyeye karşı eblehane bir temerrüd ile mukabele edip diyorlar ki: "Tabiattır; bir madenin patlamasıdır, tesadüfidir. Güneşin harareti elektrikle çarpmasıdır ki, Amerika'da beş saat bütün makineleri durdurmuş ve Kastamonu vilayeti cevvinde ve havasında semayı kızartmış, yangın suretini vermiş" diye manasız hezeyanlar ediyorlar. Dalaletten gelen hadsiz bir cehalet ve zındıkadan neş'et eden çirkin bir temerrüd sebebiyle bilmiyorlar ki: Esbab yalnız birer bahanedirler, birer perdedirler. Dağ gibi bir çam ağacının cihazatını dokumak ve yetiştirmek

için bir köy kadar yüz fabrika ve tezgâh yerine küçücük çekirdeği gösterir: "İşte bu ağaç bundan çıkmış" diye Sâni'inin o çamdaki gösterdiği bin mu'cizatı inkâr eder misillü bazı zahirî sebepleri irae eder. Hâlık'ın ihtiyar ve hikmet ile işlenen pek büyük bir fiil-i rububiyetini hiçe indirir. Bazen gayet derin ve bilinmez ve çok ehemmiyetli, bin cihette de hikmeti olan bir hakikata fennî bir nam takar. Güya o nam ile mahiyeti anlaşıldı, âdileşti, hikmetsiz, manasız kaldı.

İşte gel! Belâhet ve hamakatin nihayetsiz derecelerine bak ki: Yüz sahife ile tarif edilse ve hikmetleri beyan edilse ancak tamamıyla bilinecek derin ve geniş bir hakikat-i meçhuleye bir nam takar; malûm bir şey gibi: "Bu budur" der. Meselâ: "Güneşin bir maddesi, elektrikle çarpmasıdır. Hem birer irade-i külliye ve birer ihtiyar-ı âmm ve birer hâkimiyet-i nev'iyenin unvanları bulunan ve "âdetullah" namıyla yâdedilen fitrî kanunların birisine, hususî ve kasdî bir hâdise-i rububiyeti irca' eder. O irca' ile, onun nisbetini irade-i ihtiyariyeden keser; sonra tutar tesadüfe, tabiata havale eder. Ebucehil'den ziyade muzaaf bir echeliyet gösterir. Bir neferin veya bir taburun zaferli harbini bir nizam ve kanun-u askeriyeye isnad edip; kumandanından, padişahından, hükûmetinden ve kasdî harekâttan alâkasını keser misillü âsi bir divane olur. Hem meyvedar bir ağacın bir çekirdekten icadı gibi, bir tırnak kadar bir odun parçasından çok mu'cizatlı bir usta, yüz

okka muhtelif taamları, yüz arşın muhtelif kumaşları yapsa; bir adam o odun parçasını gösterip dese: "Bu işler, tabiî ve tesadüfî olarak bundan olmuş." O ustanın hârika san'atlarını, hünerlerini hiçe indirse, ne derece bir hamakattır. Aynen öyle de...

